

Zajęcia 7

Zadanie 1

Znajdź rozwiązanie ogólne równania

$$yu_{xx} + 3yu_{xy} + 3u_x = 0 \quad \text{przy założeniu, że } y \neq 0$$

$$a = y, \quad b = 3y, \quad c = 0 \xrightarrow{\text{stad}} \delta = (3y)^2 - 4 \cdot y \cdot 0 = 9y^2 > 0 \quad (H)$$

Zatem nasze równanie jest typu hipربولicznego i w takim razie ma dwie charakterystyki, z których wyznaczamy zmienne ξ i η .

Rozpatrzmy pierwsze równanie:

$$\frac{dx}{2a} = \frac{dy}{b - \sqrt{\delta}} \rightarrow \frac{dx}{2y} = \frac{dy}{3y - \sqrt{9y^2}} \rightarrow \frac{dx}{2y} = \frac{dy}{0} ?$$

Nasze równanie wydaje się niepoprawne, ale musimy pamiętać, że de facto rozwiązujemy równanie różniczkowe o postaci:

$$\frac{dy}{dx} = \frac{0}{2y} \xrightarrow{\text{co daje nam}} \int dy = \int 0 dx \xrightarrow{\text{stad}} y = C_1$$

Rozpatrzmy drugie równanie charakterystyczne:

$$\frac{dx}{2a} = \frac{dy}{b + \sqrt{\delta}} \rightarrow \frac{dx}{2y} = \frac{dy}{3y + \sqrt{9y^2}} \rightarrow \frac{dx}{2y} = \frac{dy}{6y}$$

Możemy to ostatnie równanie przemnożyć przez $6y$ i scałkować. Dostaniemy wtedy:

$$3 \int dx = \int dy \rightarrow 3x + C_2 = y \xrightarrow{\text{stad}} C_2 = y - 3x$$

Weźmy zatem nowe zmienne jako:

$$\xi = C_1 = y \quad i \quad \eta = C_2 = y - 3x$$

Policzmy Jakobian przekształcenia:

$$J = \begin{vmatrix} \xi_x & \xi_y \\ \eta_x & \eta_y \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 0 & 1 \\ -3 & 1 \end{vmatrix} = 0 - (-3) \neq 0$$

Policzmy teraz pochodne w nowych zmiennych, korzystając ze wzorów i informacji, że: $\xi_x = 0$, $\xi_y = 1$, $\eta_x = -3$, $\eta_y = 1$ i pochodne $\xi_{xx} = \xi_{yy} = \eta_{xx} = \eta_{yy} = \xi_{xy} = \eta_{xy} = 0$.

$$\begin{aligned} u_{xx} &= w_{\xi\xi}\xi_x^2 + 2w_{\xi\eta}\xi_x\eta_x + w_{\eta\eta}\eta_x^2 + w_{\xi}\xi_{xx} + w_{\eta}\eta_{xx} = \\ &= w_{\xi\xi} \cdot 0^2 + 2w_{\xi\eta} \cdot 0 \cdot (-3) + w_{\eta\eta} \cdot (-3)^2 + w_{\xi} \cdot 0 + w_{\eta} \cdot 0 = \\ &= 9w_{\eta\eta} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} u_{xy} &= w_{\xi\xi}\xi_x\xi_y + w_{\xi\eta}(\xi_x\eta_y + \xi_y\eta_x) + w_{\eta\eta}\eta_x\eta_y + w_{\xi}\xi_{xy} + w_{\eta}\eta_{xy} = \\ &= w_{\xi\xi} \cdot 0 \cdot 1 + w_{\xi\eta} \cdot (0 \cdot 1 + 1 \cdot (-3)) + w_{\eta\eta} \cdot (-3) \cdot 1 + w_{\xi} \cdot 0 + w_{\eta} \cdot 0 = \\ &= -3w_{\xi\eta} - 3w_{\eta\eta} \end{aligned}$$

Nie mamy w równaniu pochodnej u_{yy} , ale musimy policzyć pochodną u_x :

$$u_x = w_{\xi}\xi_x + w_{\eta}\eta_x = w_{\xi} \cdot 0 + w_{\eta} \cdot (-3) = -3w_{\eta}$$

Wstawiamy obliczone pochodne do wyjściowego równania:

$$\begin{aligned} yu_{xx} + 3yu_{xy} + 3u_x &= 0 \\ y \cdot 9w_{\eta\eta} + 3y \cdot (-3w_{\xi\eta} - 3w_{\eta\eta}) + 3 \cdot (-3w_{\eta}) &= 0 \implies_{\text{stąd}} \end{aligned}$$

$$9y \cdot w_{\eta\eta} - 9y \cdot w_{\xi\eta} - 9y \cdot w_{\eta\eta} - 9w_{\eta} = 0$$

Po zredukowaniu członów i podzieleniu stronami przez (-9) dostaniemy:

$$yw_{\xi\eta} + w_{\eta} = 0 \xLeftrightarrow[\text{wiedząc, że } y=\xi] \xi w_{\xi\eta} + w_{\eta} = 0$$

Zapiszmy ostateczną postać kanoniczną równania:

$$w_{\xi\eta} = -\frac{1}{\xi} w_{\eta}$$

Zauważmy, że w tym wypadku $G(\xi, \eta, w, w_{\xi}, w_{\eta}) = -\frac{1}{\xi} w_{\eta} \neq 0$

Dokonajmy podstawienie: $v = w_{\eta}$ wtedy powyższe równanie przyjmie postać:

$$v_{\xi} = -\frac{1}{\xi} v \xrightarrow[\text{wygodniejsza forma}]{} \xi v_{\xi} = -v$$

Dostaliśmy równanie RRC I rzędu, które rozwiązujemy metodą charakterystyk dla równań liniowych i quasilineowych. Funkcja v zależy od dwóch argumentów ξ i η .

Wektor $\vec{V} = (a, b, f) = (\xi, 0, -v)$ (wektor \vec{V} z dużej litery dla odróżnienia od funkcji niewiadomej v). Zatem możemy napisać tożsamość:

$$\frac{d\xi}{\xi} = \frac{d\eta}{0} = -\frac{dv}{v}$$

Dostajemy dwa równania różniczkowe zwyczajne. Pierwsze możemy zapisać następująco:

$$\frac{d\eta}{d\xi} = \frac{0}{\xi}$$

Rozdzielamy zmienne i całkujemy

$$\int d\eta = \int 0 d\xi \xrightarrow[\text{dostajemy}]{} \eta = C_1$$

Drugie zapiszemy od razu rozdzielając zmienne:

$$\frac{d\xi}{\xi} = -\frac{dv}{v}$$

Całkujemy:

$$\int \frac{d\xi}{\xi} = -\int \frac{dv}{v} \rightarrow \ln \xi = -\ln v + \ln C_2 \rightarrow \ln \xi = \ln \frac{C_2}{v}$$

Co w wyniku daje:

$$\xi = \frac{C_2}{v} \rightarrow C_2 = \xi v$$

Zatem rozwiązanie ogólne równania $\xi v_\xi = -v$ dostaniemy z równania:

$$C_2 = f(C_1) \xrightarrow[\text{z czego wynika}]{} \xi v = f(\eta)$$

Zatem wyznaczyliśmy $v = \frac{1}{\xi} f(\eta)$. Możemy więc wrócić do równania wynikającego z podstawienia $v = w_\eta$ i zapisać:

$$w_\eta = \frac{1}{\xi} f(\eta) \rightarrow \frac{\partial w}{\partial \eta} = \frac{1}{\xi} f(\eta)$$

Scałkujemy je po $d\eta$:

$$\int \frac{\partial w}{\partial \eta} d\eta = \frac{1}{\xi} \int f(\eta) d\eta \xrightarrow[\text{podstawmy } h(\eta) = \int f(\eta) d\eta]{} w = \frac{1}{\xi} h(\eta) + g(\xi)$$

Gdzie $g(\xi)$ jest „stałą” zależną od zmiennej, po której nie całkujemy.

Pamiętając, że $\xi = y$, $\eta = y - 3x$ i $w(\xi, \eta) = u(\xi(x, y), \eta(x, y))$ możemy zapisać rozwiązanie ogólne w zmiennych x, y :

$$u(x, y) = \frac{1}{y} h(y - 3x) + g(y)$$

Zadanie 2

Dane jest równanie o postaci:

$$x^2 u_{xx} - 2xy u_{xy} + y^2 u_{yy} + xu_x + yu_y = 0$$

Udowodnij, że jest to równanie paraboliczne. Sprowadź je do formy kanonicznej a następnie znajdź rozwiązanie ogólne dla półpłaszczyzny $x > 0$.

$$a = x^2, \quad b = -2xy, \quad c = y^2 \xrightarrow{\text{stad}} \delta = (-2xy)^2 - 4 \cdot x^2 \cdot y^2 = 0 \quad (P)$$

Udowodniliśmy zatem, że mamy równanie typu parabolicznego. Ma ono jedną charakterystykę o postaci:

$$\frac{dx}{2a} = \frac{dy}{b} \rightarrow \frac{dx}{2x^2} = \frac{dy}{-2xy} \rightarrow \frac{dx}{x} = -\frac{dy}{y} \rightarrow \int \frac{dx}{x} = -\int \frac{dy}{y}$$

Po scałkowaniu otrzymamy:

$$\ln x = -\ln y + \ln C_1 \rightarrow \ln x = \ln \frac{C_1}{y} \xrightarrow{\text{co daje}} C_1 = xy$$

Weźmy $\eta = xy$ i założmy, że $\xi = x$. Jakobian przekształcenia:

$$J = \begin{vmatrix} \xi_x & \xi_y \\ \eta_x & \eta_y \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 1 & 0 \\ y & x \end{vmatrix} = x > 0 \quad (\text{z warunków zadania})$$

Zapiszmy wyrażenia na pochodne. Zauważmy, że w równaniu pojawiają się pochodne I rzędu.

$$u_x = w_\xi \xi_x + w_\eta \eta_x = w_\xi + w_\eta y$$

$$u_y = w_\xi \xi_y + w_\eta \eta_y = w_\eta x$$

Pochodne drugiego rzędu liczymy ze wzorów podanych w poprzednich zadaniach (prośba o przeliczenie) . W wyniku dostajemy:

$$u_{xx} = w_{\xi\xi} + 2yw_{\xi\eta} + y^2w_{\eta\eta}$$

$$u_{xy} = xw_{\xi\eta} + xyw_{\eta\eta} + w_{\eta}$$

$$u_{yy} = x^2w_{\eta\eta}$$

Wstawiamy pochodne do równania wyjściowego:

$$x^2u_{xx} - 2xyu_{xy} + y^2u_{yy} + xu_x + yu_y = 0$$

Dostajemy:

$$x^2(w_{\xi\xi} + 2yw_{\xi\eta} + y^2w_{\eta\eta}) - 2xy(xw_{\xi\eta} + xyw_{\eta\eta} + w_{\eta}) + \\ y^2(x^2w_{\eta\eta}) + x(w_{\xi} + w_{\eta}y) + y(w_{\eta}x) = 0$$

$$x^2w_{\xi\xi} + 2x^2yw_{\xi\eta} + x^2y^2w_{\eta\eta} - 2x^2yw_{\xi\eta} - 2x^2y^2w_{\eta\eta} - 2xyw_{\eta} + \\ + x^2y^2w_{\eta\eta} + xw_{\xi} + xyw_{\eta} + xyw_{\eta} = 0$$

Po uproszczeniu członów otrzymamy równanie:

$$x^2w_{\xi\xi} + xw_{\xi} = 0 \xrightarrow{\text{dzielimy przez } x^2} w_{\xi\xi} + \frac{1}{x}w_{\xi} = 0$$

Pamiętając , że $\xi = x$ i przenosząc człon z pochodną w_{ξ} na prawą stronę, dostajemy postać kanoniczną równania wyjściowego:

$$w_{\xi\xi} = -\frac{1}{\xi}w_{\xi}$$

Podstawiając $v = w_\xi$ otrzymamy równanie identyczne z równaniem analizowanym w poprzednim zadaniu:

$$v_\xi = -\frac{1}{\xi}v \xrightarrow{\text{wygodniejsza forma}} \xi v_\xi = -v$$

Postępując więc analogicznie jak wcześniej dojdziemy do rozwiązania:

$$\xi v = f(\eta)$$

Stąd $v = \frac{1}{\xi}f(\eta)$. Możemy więc wrócić do równania wynikającego z podstawienia $v = w_\xi$ i zapisać:

$$w_\xi = \frac{1}{\xi}f(\eta) \rightarrow \frac{\partial w}{\partial \xi} = \frac{1}{\xi}f(\eta)$$

Scałkujemy je po $d\xi$:

$$\int \frac{\partial w}{\partial \xi} d\xi = \int \frac{1}{\xi}f(\eta) d\xi \rightarrow w = f(\eta) \int \frac{d\xi}{\xi} \rightarrow w = f(\eta) \ln \xi + g(\eta)$$

Gdzie $g(\eta)$ jest funkcją („stałą”) zależną od zmiennej, po której nie całkujemy.

Możemy teraz zapisać rozwiązanie ogólne w zmiennych x, y pamiętając, że $\xi = x$, $\eta = xy$ i $w(\xi, \eta) = u(\xi(x, y), \eta(x, y))$.

Ma ono postać:

$$u(x, y) = f(xy) \ln x + g(xy)$$

Równanie falowe jednowymiarowe

$$u_{tt} - c^2 u_{xx} = 0 \quad -\infty < x < \infty$$

Równanie powyższe opisuje drgania nieskończonej struny. Stała $c \neq 0$ w równaniu oznacza prędkość falową.

Sprawdźmy do jakiego typu należy równanie falowe.

$$a = -c^2, \quad b = 0, \quad c = 1 \xrightarrow{\text{stad}} \delta = (0)^2 - 4 \cdot (-c^2) \cdot 1 = 4c^2 > 0 \quad (H)$$

Zatem równanie falowe jest równaniem **hiperbolicznym**. Ma zatem dwie charakterystyki rzeczywiste o postaci:

$$(1) \quad \frac{dx}{2a} = \frac{dy}{b - \sqrt{\delta}}$$

$$(2) \quad \frac{dx}{2a} = \frac{dy}{b + \sqrt{\delta}}$$

Rozpatrzmy najpierw pierwszą z nich:

$$\frac{dx}{-2c^2} = \frac{dt}{0 - 2c} \xrightarrow{\text{po przemnożeniu przez } -2c^2} \int dx = c \int dt + C_1 \rightarrow \mathbf{C_1 = x - ct}$$

Następnie drugą:

$$\frac{dx}{-2c^2} = \frac{dt}{0 + 2c} \xrightarrow{\text{po przemnożeniu przez } -2c^2} \int dx = -c \int dt + C_2 \rightarrow \mathbf{C_2 = x + ct}$$

Dobierzmy zmienne ξ i η . Niech

$$\mathbf{\xi = x + ct} \quad \text{ i } \quad \mathbf{\eta = x - ct}$$

Jakobian przekształcenia ma postać:

$$J = \begin{vmatrix} \xi_x & \xi_t \\ \eta_x & \eta_t \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 1 & c \\ 1 & -c \end{vmatrix} = -c - c = -2c \neq 0$$

W równaniu występują tylko drugie pochodne. Mają one po przeliczeniu postać:

$$u_{tt} = c^2(w_{\xi\xi} - 2w_{\xi\eta} + w_{\eta\eta})$$

$$u_{xx} = w_{\xi\xi} + 2w_{\xi\eta} + w_{\eta\eta}$$

Podstawmy te pochodne do równania falowego aby uzyskać postać kanoniczną:

$$\begin{aligned} u_{tt} - c^2 u_{xx} &= c^2 w_{\xi\xi} - 2c^2 w_{\xi\eta} + c^2 w_{\eta\eta} - c^2 w_{\xi\xi} - 2c^2 w_{\xi\eta} - c^2 w_{\eta\eta} = \\ &= -4c^2 w_{\xi\eta} = 0 \rightarrow w_{\xi\eta} = 0 \rightarrow u_{\xi\eta} = 0 \end{aligned}$$

Aby otrzymać postać ogólną rozwiązania wykonujemy przekształcenia:

$$\int \frac{\partial}{\partial \eta} \left(\frac{\partial u}{\partial \xi} \right) d\eta = \int 0 d\eta \quad \xrightarrow{\text{co daje nam}} \quad \frac{\partial u}{\partial \xi} = 0 + f(\xi) = f(\xi)$$

Zatem:

$$\int \frac{\partial u}{\partial \xi} d\xi = \int f(\xi) d\xi \quad \xrightarrow{\text{oznaczając } F(\xi) = \int f(\xi) d\xi} \quad u = F(\xi) + G(\eta)$$

Postać ogólna rozwiązania równania falowego w zmiennych x, y:

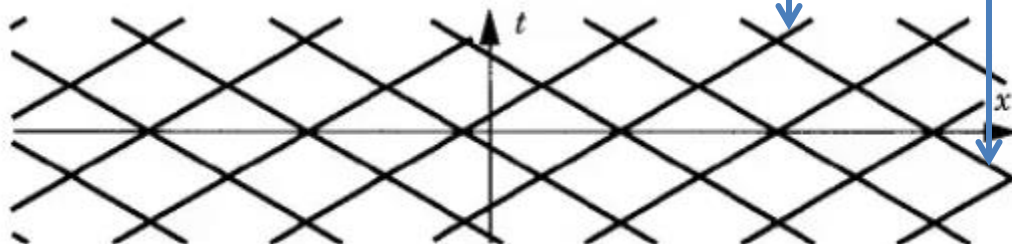
$u(x, y) = F(x + ct) + G(x - ct)$

Funkcja $G(x - ct)$ reprezentuje ruch fali w prawo z prędkością c i jest nazywana **falą poruszającą się do przodu** lub inaczej **falą przednią**.

Funkcja $F(x + ct)$ jest falą podróżującą w lewo z prędkością c i jest nazywana **falą poruszającą się do tyłu** lub inaczej **falą tylną**.

Każde rozwiązanie równania falowego jest sumą w ten sposób poruszających się fal.

Poniższy wykres przedstawia dwie rodziny linii $x - ct = \text{const}$ i $x + ct = \text{const}$. Są to charakterystyki równania falowego.

Zaburzenie przenosi się tylko wzdłuż charakterystyk, nie wychodzi na zewnątrz i porusza się ze skończoną prędkością.

Zagadnienie Cauchy'ego dla równania falowego

$$u_{tt} - c^2 u_{xx} = 0 \quad -\infty < x < \infty, \quad t > 0$$

$$u(x, 0) = f(x) \quad u_t(x, 0) = g(x) \quad -\infty < x < \infty$$

$f(x)$ - określa pozycję początkową struny, lub pozycję wprowadzenia zaburzenia

$g(x)$ - określa prędkość początkową

Rozwiązanie powyższego zadania może być interpretowane jako propagacja (rozchodzenie się) fali dźwiękowej w bardzo długiej i wąskiej rurze albo drgania nieskończonej, idealnej struny.

Znając postać ogólną rozwiązania $u(x, t) = F(x + ct) + G(x - ct)$ oraz warunki początkowe poszukujemy nieznanymi funkcji F i G . Policzmy najpierw pochodną $u_t(x, t)$:

$$u_t(x, t) = \frac{dF}{d\xi} \frac{\partial \xi}{\partial t} + \frac{dG}{d\eta} \frac{\partial \eta}{\partial t} = cF'(x + ct) - cG'(x - ct)$$

A następnie weźmy warunki początkowe:

$$u(x, 0) = F(x) + G(x) = f(x)$$

$$u_t(x, 0) = cF'(x) - cG'(x) = g(x)$$

Zapiszmy otrzymany układ równań w skrócie pamiętając, że wszystkie funkcje zależą od x .

$$\begin{cases} F + G = f \\ cF' - cG' = g \end{cases}$$

Zróżniczkujemy pierwsze równanie a drugie przekształćmy

$$\begin{cases} f' = F' + G' \\ \frac{g}{c} = F' - G' \end{cases}$$

Rozwiązujemy ten układ najpierw dodając a potem odejmując stronami. W wyniku dostajemy:

$$\begin{cases} F' = \frac{1}{2} \left(f' + \frac{g}{c} \right) \\ G' = \frac{1}{2} \left(f' - \frac{g}{c} \right) \end{cases}$$

Scałkujemy powyższe równania po zmiennej x .

$$F(x) = \frac{1}{2} f(x) + \frac{1}{2c} \int_{x_0}^x g(x) dx + A$$

$$G(x) = \frac{1}{2} f(x) - \frac{1}{2c} \int_{x_0}^x g(x) dx + B$$

Wiemy, że $f(x) = F(x) + G(x)$ wtedy $f(x) = f(x) + A + B \xRightarrow{\text{stąd}} A + B = 0$

Uogólnijmy nasze rozwiązanie. Niech $z = x$. Wtedy otrzymujemy „przepisy” na funkcje F i G .

$$F(z) = \frac{1}{2}f(z) + \frac{1}{2c} \int_{z_0}^z g(z)dz + A$$

$$G(z) = \frac{1}{2}f(z) - \frac{1}{2c} \int_{z_0}^z g(z)dz + B$$

Zauważmy, że z_0 to dowolna stała. A z warunku $F + G = f$ wynika, że $A + B = 0$. Znając przepisy na funkcje F i G możemy znaleźć rozwiązanie ogólne:

$$u(x, t) = F(x + ct) + G(x - ct) =$$

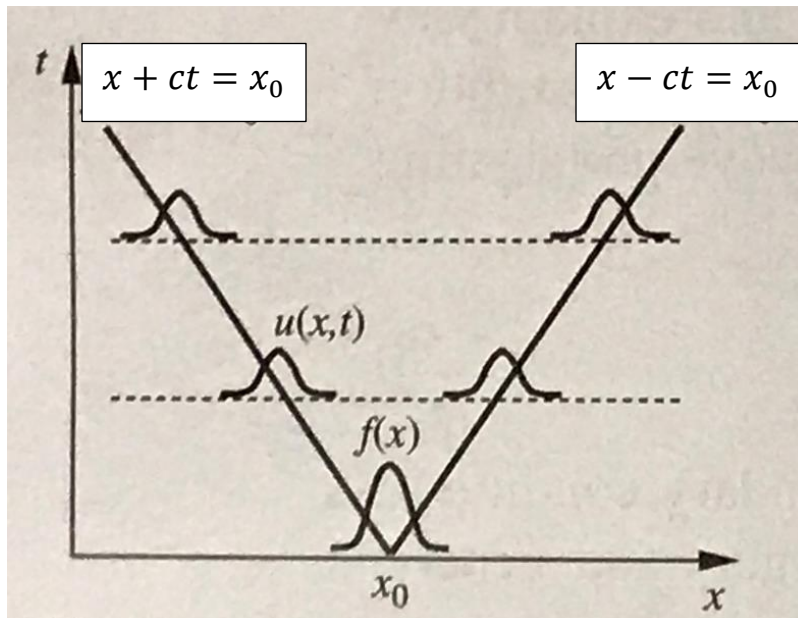
$$\frac{1}{2}f(x + ct) + \frac{1}{2c} \int_{x_0}^{x+ct} g(z)dz + A + \frac{1}{2}f(x - ct) - \frac{1}{2c} \int_{x_0}^{x-ct} g(z)dz + B =$$

$$= \frac{f(x + ct) + f(x - ct)}{2} + \frac{1}{2c} \int_{x-ct}^{x+ct} g(z)dz$$

Powyższy wzór nosi nazwę **formuły d'Alemberta dla równania falowego**. Jest to unikalne rozwiązanie równanie falowego jednowymiarowego, przy czym funkcja $f \in C^2$ a funkcja $g \in C^1$.

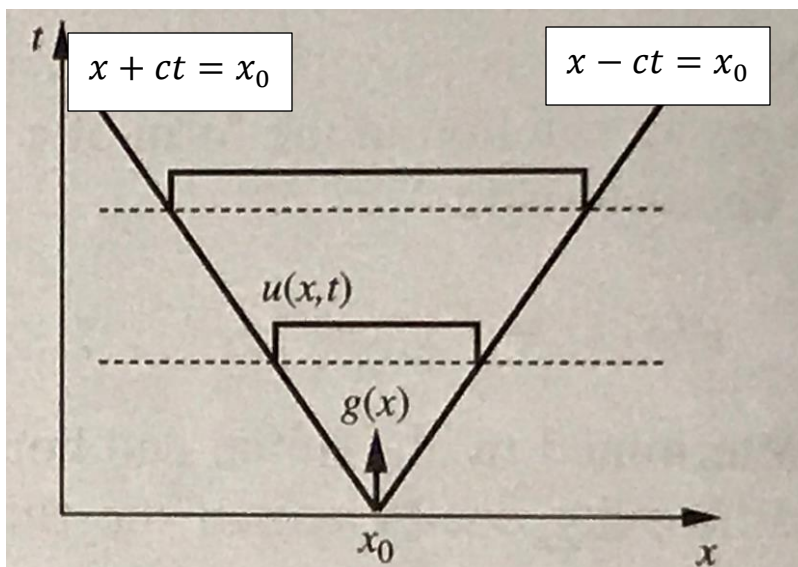
Ważne jest aby zauważyć, że rozwiązanie $u(x, t)$ zależy tylko od początkowych wartości funkcji f w punktach $x - ct$ i $x + ct$ oraz wartości funkcji g między tymi dwoma punktami. Innymi słowy wcale nie zależy od wartości początkowych poza przedziałem $x - ct \leq x \leq x + ct$. Przedział ten nazywany jest domeną zależności zmiennych (x, t) .

Pierwsza część rozwiązania może być zilustrowana następująco:

Początkowe zaburzenie $u(x, 0) = f(x)$ powstałe w otoczeniu punktu x_0 (np pociągnięcie struny) dzieli się na dwie połowy i rozprzestrzenia się bez zmiany kształtu wzdłuż charakterystyk : $x + ct = x_0$ i $x - ct = x_0$ z prędkością c .

Druga część tego równania reprezentuje odpowiedź na zaburzenie prędkości. Jeżeli dla przykładu początkowa prędkość jest funkcją $g(x) = \delta(x - x_0)$, to rozwiązanie rozwija się jak na rysunku.

$u(x, t)$ jest wtedy stałą równą $\frac{1}{2c}$ w obrębie trójkąta pomiędzy charakterystykami i ma wartość 0 na zewnątrz trójkąta. Zaburzenie wynikające z prędkości początkowej rozprzestrzenia się z prędkością nie przekraczającą wartości c .

Rozwiązanie postawionego zagadnienia zależy w sposób ciągły od początkowych danych czyli jest stabilne, gdyż niewielka zmiana funkcji f i g skutkuje odpowiednio małą zmianą rozwiązania $u(x, t)$.